

Gotlands runinskrifter 3

Fiktiva runinskrifter på Gotland

Thorgunn Snædal

Fiktiva runinskrifter på Gotland

Redan i Gutasagens första kapitel återfinns den välkända berättelsen om hur Gotlands befolkning hade ökat så mycket att ön inte kunde föda alla. Därför lottades var tredje man bort från landet. De utlottade ville dock ogärna lämna landet och förskansade sig därför i den väldiga fornborgen Torsburgen. När de fördrevs därifrån tog de sin tillflykt till Fårö. Så småningom var de dock tvungna att ge sig iväg först till Dagö, där de ”byggde en borg som ännu synes” och därifrån vidare genom Ryssland till Grekland (Bysans) där de lurade kungen att ge dem lov att bo där i ”ny och nedan”, vilket kungen uppfattade som en månad, medan gutarna vidhöll att ”ny och nedan” pågick för all evighet och de därför hade rätt att slå sig ned i landet för gott. ”Så bodde de där och bo där ännu, och ännu hava de något av vårt språk”.¹ Av detta framgår att Gotlänningarna på 1200-talet måste ha känt till Krimgoterna, den gotiska folkspillra som stannade på Krim när andra goter tågade västerut under folkvandringstiden på 300- och 400-talen. De bevarade sitt språk ända in på 1700-talet då de assimilerades med tatarer och greker.²

Gutasagens kortfattade berättelse växte i omfång under seklernas gång. När Niclaus Petrejus författade sin gotländska krönika på 1570-talet (tryckt 1695) hade han betydligt mer att berätta: De utlottades ledare hette Thoro. De slog sig ned på en hög och svåråtkomlig klippa som de förvandlade till en fästning och därifrån började de röva och plundra omgivande länder. Thoro blev ihjälslagen i en sammandrabbning, men gav sitt odödliga namn åt borgen: *Thoreborg*

I sin inledning uppger Petrejus att han under sin period som slottspredikant i Visby hittade vissa dokument och handlingar, vilka blev

¹ Gutalagen och Gutasagan är troligen nedskrivna under 1200-talets andra fjärdedel, se Guta saga XLIXff. Om utvandringssägner och den diskussion som förts om den se Holmbäck & Wessén s. 302f, Guta Saga – The History of the Gotlanders 1999 s. XXVff och s. 22ff.

² Svensk uppslagsbok, band 16, sp. 1118

utgångspunkten för hans teori att cimbrerna (danskarna) först upptäckt Gotland.³

Ännu bättre informerad om de gotlänningar som enligt lotten dömdes att lämna Gotland är Nils Strelow i sin *Cronica Guthilandorum* (tryckt 1633, 31 ff.). Strelow berättar också att de utlottades hövding Thoro föredrog att stanna kvar och kämpa: ”Bättre att lida något ont hemma än att bege sig till främmande land för att med möda och blodsutgjutelse söka sin föda och låta de andra sitta hemma i deras härlighet och lugn.”⁴ Thoro härstammade, enligt Strelow, från gården Heideby i Kräklingbo socken och sökte sig så småningom med sitt folk till Torsburgen i sin hemsocken. Efter hans död lät Thoros fader ”hugga uti ett träd dessa efterföljande bokstäver:”:

ИИД: ПАР: АУ : ПУД : ВРПР:

РІКРІИ: КУАТА: ПІИД.

Det er:

Eifo Lang/ oc Wefo Bred / findis Skato
mino.

Strelow översätter inskriften och fortsätter sin berättelse: ”Det är 6 alnar lång och 6 fot bred var hans son som han kallade sin skatt. Här efter har många grävt och letat för att de menade att de skulle finna en stor skatt med guld och silver som han gömt där. Efter det att huvudet och anföraren av detta uppror nu var död blev Helge en infödd Gute och oförskräckt krigsman, som efter Hellvis socken har sitt namn, korad och utsett till hövding och regent för denna stora skara och allmoge. Han samlade nu folket och med hjälp av de stormäktiga kämpar och jättar (som detta land har varit uppfyllt av vilket framgår av de många stora slängstenar (flyttblock) och mångfaldiga gravar som allestädes syns)

³ Petrejus a.a. s. 68(71), Lithberg & Wessén 1939 s. 49ff., U. Dittmer 1961 s. 110. I boken om Gotland 2, 1945 s. 541 avfärdar R. Steffen och V. Johansson Petrejus uppgifter om gamla dokument som ”egna påhitt eller grova föfalskningar.”

iordningstälde de för sin och sina efterkommandes hågkomst vid Korpklint en stor stendös eller hög som omöjligen kan vara gjord av människohänder och har avkomlingarna låtit inhugga i klippan efterföljande som har setts för få år sedan.”⁵

AR. *AΨ. TPIFINΨ. TNNAAINΨ. PRAΨ.
 *IAFI. ΨFI. PNTAKNT. HINNΨ.
 Ar Half tredium tusandum drog
 Helge med Guthenum sinum.

Översättning: År 2500 reste Helge med sina Gutar.

Och StreLOW fotsätter: ”De seglade omsider till Österö, nu Ösel och Dagerö nu Dager Ort och blev där sittande kvar i 30 år och sammastädes dog [Helge] år 2530. [Han] efterlämnade en son, Dan, som var född på Gotland. [Dan] blev hövding på öarna efter sin faders död och avgång. Inbyggarna på Gotland förökade sig mångfaldigt och blev fler så att landet ändå inte kunde föda och upphålla dem men hunger och elände tog överhanden. Därför erbjöd Dan Hangvar (en hövding på norra Gotland), att på nytt göra ett allmänt utbud och sända till honom det folk som han kunde undvara och han skulle motta dem som sina landsmän, släktingar och anförvanter.”⁶

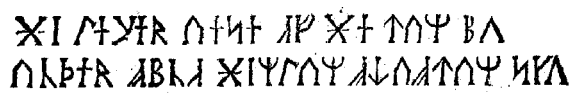
⁴ ”Bedre at lide noget Ont hiemme / end sig udi fremmede Lande begifue / med møde oc Blods udgydelse at søge sin Føde / oc lade de andre sidde hiemme i deris Herlighed oc Rolighed.”

⁵ ”Det er / 6 alne lang / oc 6 Fode brede var hans Søn / som hand kaldede sin Skat. Her efter er megit grafruit oc leet / i den Meening / de vilde finde en stor Skat aff hans Guld oc Sølff bortgiemt. Efter at Hofuedit oc Anførerer for dette Oprør er nu nederlagt / er Helge, en indfødt Guthe, oc wforsagit Krigsmand / huor aff Helvigs Sogn hafuer sit Naffn / koret oc sett til Høfding oc Regentere / for denne møgle store Skare och Almue / huilcken hafuer nu samlet Folcket / gjort ferdig med hine stoermectige Kemper oc Riser/ (som dette Land hafuer værít opfyldt med / som af de mange store Slyngesteene oc mangfoldige Grafuer allevegne er at kiende oc erfare /) oc ved Corpeklint sig til en evig ihukommelse oc sine Medfølgeris / hafuer sammenveltet en stor Steendyss eller Haab / som siunis wmueligt med Menniskens Hænder at være gjort / oc hafuer Efterkommerne ladet indhugge i Klippen / som effterfølger / som er sæt faa Aar siden.”

⁶ Seilede omsier til Österøe / nu Ösel oc Dagerøe / nu Dager Ort, bleff saa der siddendis i stilhed / ved 30 Aar / oc sammesteds døde Aar 2530. efterlod en Søn Dan, var fød paa Guthiland, bleff Høfding paa Øerne / efter sin Faders Død oc Afgang /da Indbyggerne paa Guthiland mangfoldige yngledede oc formeerede / saa at Landene kunde icke endnu føde oc opholde dennem / men Hunger oc Elendighed tog ofuerhaand: Huorfor Dan tilbød Hangvar paa Guthiland, oc tilraade at hand skulde giøre paa nye allmindelig Udbud / oc tilskicke hannem huad Folck hand kunde miste / hand vilde komme oc annamme dennem som sine Landmend / Slectinge oc Blodsforvante ...”

Berättelsen fortsätter med uppgiften att denna mäktiga skara utseglade från Gotland ”när man skrev världens år 2560”.

1622, 10 år innan Strelow skrev sin krönika gav den danske historieskrivaren Claus Christoffersen Lyschanders ut sitt storverk ”Danske Kongers Slectebog”, som delvis bygger på Petrejus krönika.⁷ Lyschanders arbete utnyttjades flitigt av Strelow och det är troligen därifrån han har fått idén till runinskrifterna i sin krönika. Strelows formuleringar i de ovan citerade stycket om runinskriften vid Korpklint har slående likheter med Lyschanders berättelse (a.a. s. 34f.) om cimbrernas hövding *Vesse* eller *Visse*, som dog år 2859 efter världens begynnelse och 1202 år efter syndafloden och: ”Anses ligga begravnen inte långt från Hedeby, där hans stendösar ännu skall finnas i marken och där har setts och lästs för några år sedan efterföljande runbokstäver [...]:”

 XI MVA R NTH IP XT MYP BA

 NLTB ABLI XIYLOP ALNATOP NKA

 Hi liger Vese aff Hetum by

 Under aabna himlum oc vodum sky.

”Hi liger Vese aff Hetum by
Under aabna himlum oc vodum sky.”

»Här ligge Vese av Hedeby
under öppen himmel och våtan sky»

Strelows efterföljare, Haqvin Spegel, bygger berättelsen i sin krönika *Rudera Gothlandica* (1683) på Gutasagan och äldre krönikorna och historiska arbeten och kommenterar Strelows uppgifter om Helges avfärd och runinskriften: ”Andra menar att de första som drog från Gotland hade till anförare en som kallades Helgo, och att samma uttåg skulle ha skett anno domini 2560, men troligare synes att Thoro har rest bort först med några få, eftersom det från Hangvars första förslag om resan och till Helges utfärd gick 60 år. Ett dröjsmål som med tanke på

⁷ Dittmer 1961, s. 130.

landets svåra belägenhet och folkets ostyriga antal knappast kunde tålas. Dock berättas det att det i ett hälleberg som kallas Korpklint är uthuggit att Helge med sina Gutar är utdragen år 2500. Fast han kom inte längre än till Ösel och Dagerö, där han skall ha levat i ungefär 30 år.”⁸

Beräkningen att det var omkring år 2500 som Helge och hans Gutar gav sig i väg från sin ö bygger på kyrkofadern Hieronymus indelning av världseran.⁹ Enligt den förflöt det 5199 år från världens skapelse till Kristi födelse. Krönikörerna tidfäster alltså händelsen till omkring 2700 år före vår tideräknings början.

I sin undersökning av Strelows källor kommer Ulf Dittmer (a.a. s. 138) fram till slutsatsen att någon form av källa alltid ligger till grund för Strelows uppgifter. Källornas beskaffenhet är däremot svårare att avgöra. Enligt Dittmer hade han tillgång bl.a. ”folksagor och traditioner, lagböcker, annaler, inskriptionsband i kyrkorna och verkliga urkunder”. Därför är det fullt möjligt att Strelow hämtat känt till en muntlig tradition, eller t.o.m. skrifter, som knöt dessa runinskrifter till Torsburgen respektive Korpklint och att det är förklaringen till att hans berättelse om Thoro och Helge är betydligt fylligare än hos Petrejus, men troligare är dock, som sagts ovan, att han hämtat idén om runinskrifter från C. C. Lyschander och därefter själv broderat ut texten.¹⁰

⁸ ”Andra mena, att the förste som drogo från Gothland hade till anförare een som kallades Helgo, ock att samma Uttog skall vara skedt A:o M:di 2560; men likare synes att Thoro är först bortrester med några fåå, emedan ifrån Hangvars första förslag om resan ock intill Helgers Utfärd voro 60 Åhr, hvilcket drögsmål vjd landzens svåra beskaffenhet ock folckets ostyruka myckenheet neppeligen kunde tålas; Ehuruväl thet berettas var i itt helleberg, som kallas Korpklint uthuggit, at Helgo med sinom Guthom är utdragen åhr halftredium tusandom, kommandes intet längre än til Ösel och Dagerort, the han ohngefehr 30 åhr skall hafva lefvat.

⁹ Lithberg & Wessén 1939, s. 67f.

¹⁰ I Krönikans företal beklagar sig Strelow över att gutarna berövats sina gamla källor som ”med deras gamla stora rune bokstäver” skulle ha uppbränts till ingen nytta. Möjligen kände han att det var tillåtet att ”rekonstruera” några inskrifter i stället för de förlorade. Uppgifterna om förstörda handlingar är dock troligen överdrivna, se Lithberg & Wessén 1939 s. 49ff.

Strelows krönika trycktes i Köpenhamn 1633 och de båda inskrifterna har nummer 1 (primum) i Ole Worms kapitel om de gotländska runinskrifterna i *Monumentorum Danicorum* som trycktes 1643. Tyvärr förstördes Worms samlingar i den stora branden i Köpenhamn 1728. Därför är det inte känt om han har haft andra källor till dessa inskrifter än Strelows krönika. Worm redovisar endast ytterligare fyra gotländska runinskrifter, vilka han troligen fått kännedom om via sockenprästerna på Gotland efter Christian IV reskript om fornlämningar 1622.

Enligt Worm (a.a. s. 451) låg Korpklint strax norr om Visby.¹¹ Vilket visar att Worm sammankopplat Strelows uppgift i krönikan (s. 36) om att inskriften huggits in i ett berg kallat Korpklint och hans uppgift (s. 118) om att Visby ursprungligen anlagts vid Snäckgårde norr om Visby: Stadens namn skulle, enligt Strelow, ursprungligen varit *Vikby*: ”av den vik som löper ned mot Korpklint där deras hamn var i gammal tid till deras snäckor (båtar) och skepp därför att samma plats vittnar om detta och kallas Snäckgårdet och där syns både Hamn och blockhus och andra byggnader.”¹² Det måste alltså vara via denna hamn som Strelow menar att den gotländska skaran lämnade ön.

I sitt stora verk *Prosodica Danica* (tryckt 1671) uppger Sören Poulsen Judichær, som kallade sig ”Gothlender”¹³ att ”således finns där gammal inristad skrift på Korpklint på Gotland, en mil söder om Visby.”¹⁴ S. P. Judichær, som i övrigt hänvisar till Strelow och Worm angående denna inskrift, placerar den alltså på Korpklint i Västerhejde socken trots att han bör ha varit medveten om Strelows uppgift om Korpklints plats vid Snäckgårdet norr om Visby. De olika platsangivelserna tyder på, om S. P. Judichær inte helt enkelt felaktigt har skrivit ”söder om Visby” i

¹¹ “Non procul ab Emporio Visbyensi saxea rupes est prægrandis Korpeklinte dicta, septentrionem versus urbem respiciens.”

¹² ”*Wigbye*, aff den Viig / som løber ned imod Corpeklint / huor deris Haufn var i gammel tid / til deris Snecker eller Skibe / thi at samme sted bar Vidnisbiurd der om / oc kaldis Sneckegierdet / er siunlig baade Haufn oc Blockhus med anden leilighed.”

¹³ Han var född 1599 på Domararve i Öja, son till pastorn i Grötlingbo Poul Sörensen, och blev så småningom kyrkoherde i Kragerup (Steffen och Johansson 1945 s. 541.)

¹⁴ ”...saaledes findis der gammel udgrafven Skriffte paa Korpe-Klint paa Gulland / en Miel Synden fra Vissby”.

stället för ”norr om”, att S. P. Judichær hört andra traditioner än Strelow om inskriftens plats.

Inskrifternas bakgrund

Den första inskriften ”eiso lang...” etc. är en allmän formel för att beskriva en mycket stor skatt som traditionen knutit till olika platser på Gotland där skatter skulle vara gömda. Den var med all säkerhet välkänd på N. Strelows tid och användes av honom som Thoros minnesinskrift (se vidare nedan).

Idén om inskriften på Korpklint har Strelow troligen hämtat från C. C. Lyschander. Som in sin tur har inspirerats av liknande berättelser i medeltidstraditionen om berömda kämpar eller kungar som låter hugga in berättelser om sina bedrifter i något närbeläget berg. Det är naturligt att sådana sägner uppstod i Norden under medeltiden då vikingatidens talrika runmonument ännu präglade landskapet på många håll, inklusive Gotland. Det är möjligt eller till och med troligt att C. C. Lyschander inspirerats av Saxos uppgifter. Han berättar i bok 7 i sin Danmarks Krønike att konung Harald Hildetand skulle ha ”skaffat sin far ett frejdat minnesmärke genom att ”konstfärdigt låta berättas om hans död” på en klippa i Blekinge. I sin inledning berättar Saxo utförligt om denna blekingska klippa: ”I Blekinge finns en stor märkvärdighet, en klippa nämligen med en väg över och liksom beströdd med underliga tecken och bokstäver som uppenbart skall vara ett slags skrift”. Saxo berättar vidare att kung Valdemar den store (1131-82) skickade dit män som skulle ”spåra upp alla tecken som fanns där och skära in dem på pinnar exakt som det stod till punkt och pricka, men de kunde inte få ut någon mening av det hela eftersom ristningarna var utnötta både av vatten och trampslitning så strecken blandes med varandra och förvirrade läsaren. Härav ser man att till och med det som man

innhugger i fasta klippan utplånas med tiden av strömmande vatten och regn.”¹⁵

I sin Västgötaresa (1744) omtalar C. v. Linné en runristning i ett berg vid Kallebäck nära Göteborg: ”Bokstäverna syntes vara runor, ehuru ovanliga och 2-3 quarter långa, stodo inom linier, som sträckte sig längs åt en flat och sluttande bergsklippa.”¹⁶

Varken på klippan i Blekinge eller i Kallebäck är det frågan om runor utan naturbildningar som för lekmän ibland kan vara svåra att skilja från riktiga ristningar. Enligt Saxo trodde man alltså redan på 1100-talet att istidssprickorna i den blekingska klippgrunden var runor. Det är därför möjligt att det antingen vid båda eller den ena av de nämnda Korpklintarna faktiskt har funnits någon form av sprickor eller fåror som allmänheten tolkat som runor.

Inskriften på Korpklint nämns, naturligt nog, inte i andra sammanhang medan den första, som sagts ovan, ingår i en vandringssägen som knutits till flera av de många platser på Gotland där en skatt skulle finnas begravnen, däribland till Bro Stajnkalm, någon kilometer söder om Bro kyrka.

Att inskriften förlagts dit beror troligen på att där faktiskt fanns en inskrift bestående av runliknade tecken och/eller bomärken. Stenkalmen och inskriften beskrivs i *Rannsakingar efter antikviteter* 1667 (s. 320) med följande dramatiska ord: ”[Det] finns på Bro hed en stor och förfärlig stenkalm eller stenhög, om den är sammanförd av människohänder så är det ett förskräckligt verk. Om den finns det en sägen att där uti skulle vistas, vara och bo troll och spökeri. Strax

¹⁵ Saxo, Danmarks Krønike ss. 36: och 322. Ännu i början av 1800-talet trodde många att det rörde sig om riktig inskrift och den dansk/isländske filologen Finnur Magnusson läste där en lång dikt om Harald Hildetands far kung Håkan, som han publicerade i en diger volym vid namn Runamo og Runerne 1821.

¹⁶ Under en resa i Bohuslän, troligen i slutet av 1700-talet avbildade antikvitetsstecknaren C.G.G. Hilfeling denna förmenta ”inskrift”. Teckningen visar tydligt att det rör sig om naturlig sprickbildning i stenen och Hilfeling beskriver den också som ”förment runinskrift”.

utanför denna stenkalm på den breda flisan och klipporna finns uthuggna dessa karaktärer”¹⁷:

B. 4 R p h b R

I sin *Runographia Gotlandica* (tryckt 1751 s. 131 f.) beskriver och avbildar superintendenten och runforskaren Göran Wallin inskriften vid Bro Stajkalm utförligt. Av hans uppgifter framgår att den var ristad i kalkstenshällen just där vägbanan gick fram och därför var utsatt för hårt slitage från såväl fotgängare som hästar och hästvagnar. Redan på Wallins tid var den alltså mycket illa medfaren:

R B R Y h h T
4

Trots att skillnaden mellan Rannsakingarnas och Wallins återgivning av inskriften är ganska stor råder det knappast något tvivel om att det verkligen rör sig om samma inskrift. Bomärket, som är identiskt i båda avritningarna, har tillhört gården Suderbys och andra tecken i inskriften har troligen tillhört gårdarna Skogs, Ringvede och Stenstugu i Bro socken.¹⁸

Rannsakingarna kallar också tecknen ”Character” och inte runor och Wallin beskriver dem som ”runliknande” (”monogrammati similior quam runæ”).

Efter Wallins anteckningar finns inga säkra uppgifter om inskriften, som troligen så småningom blev helt utnött. Grus och sand kan också ha dolt den med tiden. För omkring 100 år sedan flyttades landsvägen ännu

¹⁷ ”...Findess paa Bro heid en stor och forferdelig stenkalm eller stenhob, er den med menniske hender sammen kastet, da er det it skrecheligt opus, om denne er saadan sagn der uti skulle Vistess, Vare och bo trolld och spöcheri. Strax ute for denne stenkalm paa brede flisen och klippen findess uthuggen dise Character.”

¹⁸ Bomärkena har identifierats med hjälp av Johan Larsson Gotländska får- och bomärken, Landsarkivet A 31:1 s. 64-66 och Gotländska Bomärken samlade av Ludvig Fegraeus, nu i Gotlands fornsal.

närmare röset; det är troligt att inskriften förstördes i samband med denna vägomläggning.¹⁹

Det framgår inte heller med full säkerhet om Wallin verkligen själv såg inskriften eftersom han inte uppger något datum för sin undersökning av den, vilket han brukar göra för andra inskrifter som han har undersökt. Trots att han noggrant beskriver röset och inskriftens omgivningar är hans uppgifter om var ristningen befann sig i förhållande till röset ganska vaga.

Möjligen är vetskapen om denna ristning orsaken till att Helfeling endast omkring 50 år efter Wallins publicering av de runliknande tecknen på kalkhällen har andra uppgifter om deras innehåll och knyter den till Strelows inskrift: ”En Fjerdingsväg nära Bro kyrka vid stora landsvägen till höger från Visby och Bro hed (:Hejde) ligger ett stort stenrör kallat Bro Stenkalm [---] Midt för detta rör och på själva landsvägen skall finnas runor på släta hällen, näml. de av Strelow upgifne Stropher - Eiso lang ok uko breid findes Skato mino - nu var det omöjligt att finna dem, emedan de med mycket grus voro oferhögde, och Stället precis ej kunde upgifas.” (a.a. s. 27).

Två år tidigare, i resejournalen för 1799, hänför Helfeling denna inskrift i stället till Burs socken på södra Gotland: ”Man kände ingen Tradition om dessa ställen - utom ett stycke väg Norr härifrån i en skog Burs tillhörig en stor skat skulle vara gömd, man tror här att Strelow med orden Eiso Lang oc uko Breid finnes skato mino betecknar denna Skattens betydighet - fast han säger den finnas på Thorsburgen och andra vid Bro. På Gothländska kallas tömmen Eso eller Eiso, plural Eserne, eller Eiserne, Tömmarna - och Uko, et ok, således vill Strelows ord och vers saga: Lång som en Tömm och bred som ett ok befinnes min Skatt.” (a.a. s. 29).

¹⁹ Liljegrens Runurkunder stöder sig på Wallins uppgifter: Runmynderna ölbrfösl och derunder ett bomärke.” I C. Säves Gutniska Urkunder har inskriften nr 47. Säve verkar inte ha sett Wallins läsning utan har snarare översatt Liljegrens läsning till runor: nr 47: - L 2045 (utan att nämna stället) ej återfunnen: (runor). Liljegen och Säve ger alltså R-runan ljudvärdet ö. Liljegen tar upp inskriften under rubriken Gränsmärken. Ingenting i de äldre beskrivningarna av platsen tyder dock på en sådan funktion.

Det framgår inte tydligt vilken plats i Burs socken Hilfeling avsåg, men troligen var det Stavgard vid Bandlundaviken, dit många sägner om hövdingen Stavars skatt är knutna och där en stor silverskatt hittades 1975.

Hilfelings uppgifter om inskriftens anknytning till Bro Stajnkalm återges av P. A. Säve, som nämner inskriften på några ställen i sina samlingar. Hsn redovisar dess anknytning till Bro Stajkalm och hänvisar till både Strelow och Hilfeling (a.a. s. 330): ”På släta hällen midt emot (Bro Stenkalm) där landsvägen går, skönjes ännu med möda de bekanta runorna: eiso lang ok uko braiþ finþis skato mino. Gustaf Lindvall, arbetskarl vid Haides i Fole, sade att ”läsning” fanns på hällen (i Bro) mittemot stenkalmen, ett par stenkast närmare åt Bro kyrka, söder om vägen...eller samma sida som stenkalmen.”

Det är tydligt att P. A. Säve inte har sett inskriften och han bör dessutom, eftersom han kände till Rannsakingarnas och G. Wallins beskrivning av tecknen, ha varit medveten om att ristningen på kalkhällen inte kunde återge ”eiso : lang...” inskriften.

Om denna formels anknytning till Bro är äldre än Strelows uppgifter om att den fanns vid Torsburgen är emellertid omöjligt att avgöra. Dess anknytning till Bro återfinns också i den gotländska sägner om den beryktade Takstajnar i Lärbro, vars bror hövdingen Balder i Bro skulle vara begravnen i stenkalmen, där hans förvarade skatt är ”ese lang och uke brajd”. Den sägner nedtecknades emellertid först på 1800-talet (P. A. Säve 1863) och det kan inte avgöras hur gammal den är.

Ursprunget till Strelows sägner om runinskrifterna kan inte spåras, men det är mycket möjligt att han har hämtat sina uppgifter ur någon nu förlorad källa och att såväl Petrejus som Strelow verkligen haft kännedom om en folklig och utökad version av Gutasagens utvandringsmyt.

De Strelowska inskrifterna har med all säkerhet aldrig existerat i sinnevärlden, men de är inte desto mindre av stort kulturhistoriskt intresse. Runorna var i bruk bland de gotländska bönderna ännu på Strelows tid och det är därför naturligt att det berättades om runinskrifter i de gotländska sägnerna och att Strelow fogade in sådana sina redogörelser för Gutarnas bedrifter i forntiden.

Referenser

- Bergman, Carl Johan, 1885: Om Bro kyrka och socknens sagor. Gotlands Allehanda 27 mars 1885
- Carlén, Octavia 1862: Gotland och dess fornminnen s. 260.
- Dittmer, Ulf, 1961: Hans Strelow och hans gotländska krönika. Gotländskt Arkiv 33.
- Fegraeus, Ludvig, u.å. Gotländska bomärken, nu i Gotlands fornsal.
- Fritzell, Gunnar, 1972: Tankar kring Gutasagan. Gotländska studier 1 utgivna av S:t Knuts gille i Visby.
- Geijer, Erik Gustaf: Svea rikets häfvder 1825. I samlade skrifter 4 s. 89.
- GUTA SAGA – The History of the Gotlanders. Edited by Christine Peel. University College London. 1999.
- Hilfeling, Carl Gustaf Gottfried, 1799: Resejournal (hs F m 57:6 i Kungl. Bibl.) s. 30, Resejournal 1801 (hs F m 57:8 i Kungl. Bibl.) s. 27., Resa i Bohuslän, u.å. hs F m 57:12.
- Holmbäck, Åke & Elias Wessén: Svenska landskapslagar, Skånelagen och Gotalagen. Uppsala 1979.
- Larsson, Johan, 1927: Gotländska får- och bomärken. Handskrift A 31:1 i Norrlanda Fornstuga och Landsarkivet i Visby.
- Lindström, Gustaf, 1892: Anteckningar till Gotlands medeltid. Stockholm.
- Lyschander, Claus Christophersen: Danske Kongers Slectebog. Köpenhamn 1622.
- Olsson, Ingemar 1972: Snäck-namn på Gotland, Fornvännen 67.
- Petreyus, M.. Nicolaus: Cimbrorum et Gothorum Origines Migrationem, Bella atque colonia. Lipsiæ 1695.
- Die von Japhet herstammende Cimbrer oder ...Leipzig 1699.

Poulsen Judichær, Sören. *Prosodia Danica* (utg. postumt 1671), nytryck i *Danske Metrikere* 2, 1954 s. 187.

Rannsakingar efter antikviteter 1667 2. 1969. Södermanland, Närke, Värmland, Västergötland, Östergötland, Gotland. Stockholm. Utg. av Ingemar Olsson & al. (Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien)

Saxo Grammaticus: *Damarks Krønike*. Fordansket ved Nicolaj Frederik Severin Grundtvig. 2 utg. Köpenhamn 1941.

Sjöberg, Åke G, 1972: *Strelows krönika – En kompletterande synpunkt*. *Gotländska studier utgivna av S:t Knuts gille i Visby*.

Spegel, Haquin, 1683: *Rudera Gothlandica* (tr. 1901)

Steffen, Richard & Valton Johansson, 1945: *Historia och vitterhet. Nutidens diktning. Boken om Gotland I*. Visby.

Strelow, Hans Nielson. *Cronica Guthilandorum* 1633, s. 35.

Säve, Pehr Arvid: *Gotländska samlingar IV* (hs 623:2 i UUB) s. 330, S 170 I (Visby).

– 1863: *Svenska Arbetaren* 11.4.

– 1751: *Runographia Gothlandica. I: Acta Societatis Regiæ Scientarum Upsaliensis*. Stockholm.

Worm, Ole: *Monumenta Danicorum* 1643, s. 451.